

ЮРИДИЧНИЙ ДОСВІД ЯК ЧАСТИНА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Правовий досвід відіграє важливу роль в успішному правовому регулюванні суспільних відносин і здійснення юристами-професіоналами, а також іншими громадянами, їх об'єднаннями та організаціями різних видів юридичної діяльності, що безпосередньо мають певне відображення на стані законності та правопорядку в державі. Не маючи достатніх юридичних знань, навичок, а також умінь, суб'єкт не може ставити перед собою будь-яких цілей, усвідомлено прогнозувати необхідні результати діяльності, стабільно й ефективно їх виконувати, удосконалювати засоби, методи, а також прийоми правового регулювання суспільних відносин. Таким чином, засвоєння юридичного досвіду є важливою передумовою здійснення суб'єктами юридично значущої поведінки, що обумовлює значну актуальність дослідження теоретичних аспектів правового досвіду.

Перші дослідження юридичного досвіду зустрічаються в роботах Ф. Жені, Е. Леві, Л. І. Петражицького, М. Оріу, Г. Д. Гурвіча, В. М. Карташова, С. А. Софронової, та ін.

Під юридичним досвідом Г. Д. Гурвіч розумів «один з видів безпосереднього колективного досвіду». Він зауважував, що «у повсякденному досвіді юристів, суддів і працівників суду, позивачів і всіх інших зацікавлених у розгляді справи осіб виявляється безпосередній юридичний досвід як несвідома основа всього того, що вони говорять і роблять» [1, с. 261].

Інший дослідник, А. В. Тимофєєв, визначив юридичний досвід як «сформовану і збережену в цілях подальшого відтворення системно організовану інформацію, отриману на основі сприйняття суб'єктами юридично значущої поведінки або в результаті їх соціальної комунікації, нерозривно пов'язаної з мовою і чуттєво-емпіричним відображенням властивостей і відносин об'єктів правової системи суспільства, засвоєння якої значною мірою визначає можливість здійснення, зміст та ефективність будь-якої майбутньої юридичної діяльності, а також є необхідною умовою пізнання правової дійсності» [2, с. 34].

В. М. Карташов вважає, що правовий досвід є «невід'ємною частиною національної правової системи кожного суспільства. Правова система являє собою конкретно-історичну сукупність пануючій правової ідеології, права і юридичної практики» [3, с. 24]. А юридична практика – це сукупність юридичної діяльності та соціально-правового досвіду. Вона показує, наскільки ефективна і досконала діюча в державі правова система, повідомляє про збої в її функціонуванні, пропонує шляхи усунення недоліків [4, с. 181].

Саме слово «досвід» означає сукупність знань і практично засвоєних навичок, вмінь [5, с. 167]. Тобто, правовий досвід – це інформація, укладена в знаннях. Юридичні знання, на думку В. М. Карташова – «це результат юридичного пізнання, істинність якого стає зрозумілою в процесі практичної діяльності» [6, с. 128].

Отже, правовий досвід – це знання про підсумки юридичної діяльності, під якою в теорії права розуміють опосередковану правом трудову, управлінську, державну діяльність компетентних органів, яка націлена на виконання суспільних завдань і функцій, а також задоволення тим самим як громадських, групових, так і індивідуальних потреб та інтересів [7, с. 31]. Правовий досвід містить знання, що відображають узагальнену минулу діяльність, і націлені на майбутню. Мета формування правового досвіду – його вивчення і облік його особливостей в подальшій юридичній діяльності уповноважених на те суб'єктів. Він формується шляхом утворення та накопичення інформації. Формування юридичного досвіду відбувається неминуче, незалежно від волі суб'єктів юридичної діяльності. Він може бути позитивним і негативним. Подальше ж використання і облік інформації, що міститься в ньому, залежить від волевиявлення відповідних суб'єктів.

Як визначає В. М. Карташов, правовий досвід «формально відбивається в правоположеннях, під якими розуміються досить усталені, вироблені в ході багаторічної практики розпорядження загального характеру, які акумулюють соціально-цінні та стабільні фрагменти тієї чи іншої практичної діяльності» [3, с. 126].

Юридичний досвід – це частина правової культури суспільства. Він містить в собі інформацію про ступінь прогресивності юридичної діяльності, що є структурним елементом правової культури.

Не можна не погодитись з Є. В. Підлісним, який зауважував, що «правова культура відображає якісний стан правового життя, сукупний юридичний досвід, спрямований на прогресивний розвиток як суспільства в цілому, так і окремих особистостей» [8, с. 62].

Отже, правовий (юридичний) досвід як елемент правової системи суспільства і частина правової культури – це узагальнені колективні знання, що виражаються в правоположеннях, які становлять сукупний результат здійсненої юридичної діяльності, який використовується для пізнання правової дійсності і збалансованого задоволення сучасних суспільних і індивідуальних інтересів. Найчастіше юридичний досвід ототожнюють з такими суміжними категоріями, як «правова традиція», «правова закономірність», «правовий звичай», «правова практика», від яких його слід чітко відрізнити [9, с. 20].

Формування відповідних професійних навичок суб'єктів юридичної діяльності має важливе значення у сучасній державі та виконує провідну роль у

становленні ефективної реалізації правових приписів, оскільки без залучення наукового потенціалу, методів пізнання оточуючої нас правової дійсності неможливо сформулювати та накопичити правовий досвід.

На нашу думку, в умовах побудови сучасної правової держави діяльність законодавців не завжди забезпечує ефективне та своєчасне нормативно-правове регулювання суспільних відносин, тому з метою розвитку, а також повноцінного функціонування правової системи суспільства необхідний засіб оперативного усунення прогалин, протиріч та інших недоліків в праві, в якості якого може й виступати юридичний досвід, який, безумовно, є невід'ємною частиною правової культури.

Список використаної літератури

1. Гурвич Г. Д. Юридический опыт и плюралистическая философия права. *Философия и социология права: Избранные сочинения*. Санкт-Петербург : Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательство юридического факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2004. 848 с.
2. Тимофеев А. В. Юридический опыт (проблемы теории и практики) : дис. на соискание уч. степени доктора юрид. наук : 12.00.01. Ярославль, 2008. 247 с.
3. Карташов В. Н. Введение в общую теорию правовой системы общества. Часть 1. Ярославль : ЯрГУ, 1995. 137 с.
4. Теория государства и права : Курс лекций. Под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. Москва : Норма, 2012. 640 с.
5. Толковый словарь русского языка. Под ред. С. И. Ожегова, Н. Ю. Шведова. Москва : Высшая школа, 1997. 944 с.
6. Карташов В. Н. Психологический механизм юридического поведения личности. Ярославль. : ЯрГУ, 2011. 183 с.
7. Юридическая деятельность: понятие, структура, ценность. Под ред. Матузова Н. И. Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1989. 218 с.
8. Підлісний Є. В. Характеристика поняття «правова культура» через «правосвідомість», «правову освіту» і «правове виховання». *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія «Педагогіка, психологія, філософія». Міленіум, 2018. Вип. 291. С. 228–236.
9. Кулапова Т. Ю. Правовой (юридический) опыт: понятие и виды. *Современное право*. 2013. № 6. С. 19–21.